NUMAR DUBLU: 20 DE BANI.

Anul al V-lea, N-rele 31-32. BUCUREŞTĬ. 19 August 1912.

Portul popular românesc.

LECŢIE ŢINUTĂ LA CURSURILE DE VARĂ DE N. IORGA.

I.

Faţă de portul nostru popular, saŭ portul românesc, cum i se poate zice maĭ bine, aŭ fost în deosebite timpurĭ deosebite atitudinĭ, şi rostul lecţieĭ de astăzĭ e poate să însemne o nouă atitudine faţă de dînsul.

Cea d'intăiŭ atitudine, ca în toate lucrurile la noĭ, a fost, fireşte, complecta luĭ ignorare, neînţelegerea desăvîrşită a însemnătăţiĭ artistice şi naţionale a acestuĭ port. O mulţime de vreme portul nostru n'a atras privirile nimănuĭ.

Acuma, de cîte orĭ un lucru atrage atenţia la noĭ, se ştie în ce formă se manifestă această atenţie: în modă. În moda care porneşte foarte răpede, pare a cuceri tot terenul, pentru ca după cîtăva vreme să dispară cu desăvîrşire.

Noĭ nu ne gîndiam la valoarea artistică a portuluĭ nostru pe o vreme cînd el era cunoscut de străinĭ, de artiştĭ şi călătorĭ străinĭ. Căcĭ colecţiile, foarte frumoase, care

ABONAMENTUL:
În ţară, pe an 5 leĭ; pe şese lunĭ 3 leĭ.
În străinătate, pe an 7 leĭ; pe şese lunĭ 4 leĭ.
EXEMPLARUL: În ţară 10 banĭ; în străĭnătate 15 banĭ; un n-r vechiŭ 50 de b.
Iese în fiecare Sîmbătă.
Redacţia şi Administraţia: Văleniĭ-de-Munte (Prahova).

SUMARIUL:

s'aŭ făcut, alăturĭ de colecțiile privitoare la monumentele istorice de la noĭ, între 1830 și 1870, sînt datorite străinilor. Asfel un mare artist frances, Bouquet, trecînd prin părțile noastre, a tipărit într'un „Album Moldo-Valaque" o sumedenie de astfel de înfățișărĭ ale portuluĭ romănesc și, afară de cîte un desemn în culegerĭ ca acea germană, de la începutul veaculuĭ al XVIII-lea, pe care de curînd a căpătat-o Academia Romînă, orĭ în cărțĭ, ca a luĭ Karaczay (cu reproducere în culorĭ), acesta poate fi socotit cel d'intăiŭ document, autentic și artistic în acelașĭ timp, al îmbrăcămințiĭ noastre naționale.

Aproape tot așa de puțin îl țineam în seamă, cu toată iubirea pentru poesiile cîmpeneștĭ ale luĭ Alecsandri, cînd la venirea în țară a actualuluĭ nostru Suveran, Măria Sa a arătat interes de la început pentru acest port și a dat însărcinare unuĭ pictor care a maĭ îndeplinit rosturĭ artistice la Curte, luĭ Satmary — Ungur poate numaĭ ca nume, poate nemeș romîn din părțile ungureștĭ ale Satmaruluĭ — să schițeze costume din deosebitele părțĭ ale țeriĭ. Colecțiunea, foarte bogată, făcută între aniĭ 1866 și 1870, se păstrează în prea puține exemplare, și cel de la Academia Romînă e poate singurul întreg. Desemnurile în colorĭ ale luĭ Satmary nu sînt decĭ nicĭ ele datorite uneĭ conștiințe și unuĭ îmbold al societățiĭ noastre.

Și nicĭ moda, afară de încercările ce se datoresc cîtorva nobile femeĭ din familia Goleștilor și care, semnalate în ziare acum cîtva timp, ar trebui cunoscute în chip maĭ sigur și maĭ larg, nu se datorește acesteĭ societățĭ pasionate după lucrurile străine, după modelele minunate ale Apusuluĭ.

Acum vre-o treĭzecĭ de anĭ, Regina Romănieĭ prinse iubire de costumul nostru popular și se îmbrăcă într'însul. Firește că toată boierimea, „înnalta aristocrație", s'a grăbit să-l și adopte măcar în anume ocasiunĭ solemne. Se înjghebaseră societățĭ pentru răspîndirea portuluĭ național și, unele aveaŭ o origine maĭ veche, maĭ serioasă, decît moda pentru cultivarea veșmîntuluĭ romănesc. Cîte una din cele de la început trăiește și astăzĭ pe lîngă tovarășe maĭ nouă, aducînd și un dram de seriositate pe lîngă multa dorință de zgomot care deosebește cercurile sociale în căutarea uneĭ ocupațiĭ. O organisare metodică și trainică însă n'are — să mi se dea voie a o spune — nicĭuna din ele, căcĭ altfel se putea face maĭ mult decît ceia ce s'a făcut, și maĭ ales

se putea ajunge la o continuă desvoltare a scopuluĭ și mijloacelor, pe care nicĭ la „Furnica“ n'am putea-o recunoaște ușor.

Moda aceasta întrodusă de Regina Elisabeta, a durat numaĭ cîtăva vreme, și azĭ, între ceĭ maĭ bogațĭ, sînt foarte puținĭ cari-șĭ amintesc de iubirea pentru „costumul național“ de prin aniĭ 1880. Modele aŭ această soartă.

Poate că a venit vremea, în starea de conștiință de astăzĭ, să se treacă de la fasa de modă la fasa uneĭ cercetărĭ științifice a portuluĭ nostru. Trebuie să știm tot ce avem, dar să-l prețuim orĭunde după adevăr, iar nu după închipuire. Pentru că, de cînd am început să avem simț, măcar în anume straturĭ ale societățiĭ noastre, pentru lucrurile româneștĭ, este o primejdie—care poate să se întîlnească și la tineriĭ de acum—, primejdie care ne poate expune, din partea străinilor, unor crude critice întemeiate: aceia care atribuie națiuniĭ româneștĭ, după ce atîția i-aŭ contestat orĭce originalitate, maĭ multă originalitate decît orĭcăriĭ națiunĭ de pe fața pămîntuluĭ. Era și este une orĭ și azĭ un fel de prosternare înnaintea tuturor alor noastre.

Decĭ și înnaintea portuluĭ nostru, perfect ca frumuseță și de o absolută originalitate. Romanticiĭ generațieĭ trecute, ceĭ cari nu voiaŭ să înjoseasca poesia noastră populară legînd-o cumva de a neamurilor vecine și comparînd-o cu dînsele, decretaŭ în sigurul lor dogmatism romantic: Noĭ, prin simțul superior de frumuseță pe care ni l-a dăruit natura, am fost în măsură ca, într'o anume clipă a desvoltăriĭ noastre istorice, să descoperim acest port, care e, prin urmare, al nostru și numaĭ al nostru, și nicĭ măcar al strămoșilor cari purtaŭ alt nume. Căcĭ a spune că acest port ar putea fi împărțit cu alțiĭ, saŭ că a putut trece la alțiĭ, ar însemna o ofensă adusă mîndrieĭ legitime a neamuluĭ nostru.

Zicem, din potrivă: înnainte de a rosti o părere în ceia ce privește originea portuluĭ nostru popular, e bine să-l punem în asămănare cu acela al națiunilor care ne încunjură. Și să nu credețĭ că această metodă o să ne ducă și aicĭ unde duce de obiceiŭ la noĭ metoda comparațieĭ cu veciniĭ noștri: la resultatul că sîntem maĭ strașnicĭ decît dînșiĭ toțĭ și avem dreptul de a-ĭ acoperi cu disprețul nostru, și nicĭ la acela, iubit de învățațĭ,—filosofĭ, istoricĭ, etnografĭ,—că am luat toate de la dînșiĭ. Nicĭ primirea unuĭ împrumut, fie chiar liber, nicĭ pretenția de superio-

ritate aristocratică din partea noastră. Ci altceva: o asămănare azĭ, care duce la o unitate de viață culturală, între eĭ și noĭ, în alte vremurĭ.

II.

În țerile balcanice, de dincolo de Dunăre, se dă de multă vreme portuluĭ popular o prețuire deosebită. Pe lîngă ilustrațiĭ îngrijite, adese orĭ și în colorĭ, prin lucrărĭ de etnografie, pănă și cărțile postale cu înfățișărĭ de porturĭ sînt foarte bine făcute și foarte răspîndite, pe cînd nouă, în lipsa lucrărilor etnografice bine ilustrate, ni lipsesc, — pentru Moldova maĭ ales,— chiar cărțile postale cu porturĭ alese.

Iată costume din Serbia. Un grup de femeĭ sîrboaice poartă un costum pe care, dacă n'ar fi inscripția jos, ar fi aplecat cineva să-l creadă port romănesc din părțile Mehedințuluĭ. Afară de tulpanul cu florĭ multe, ieșit din fabricile ungureștĭ, care biruiește icĭ și colo,—și nu numaĭ la Sîrbĭ, ci, din nenorocire, în toată Moldova noastră, unde numaĭ Unguroaicele de la munte păstrează conciŭ și maramă—, afară de fusta de mătasă care e pusă une orĭ supt fotă,—adaos orășenesc—, nu e vre-o deosebire. Doar că pieptarul cuprinde și elemente turceștĭ în aurul mult și desemnul încărcat. Și năframa de pe cap, și ia cusută cu florĭ, și catrința, zăvelca, bogat împodobită, sînt elemente ce se întîlnesc și la noĭ, în părțile ce corespund geografic Serbieĭ dunărene.

Așa e de la un capăt al Serbieĭ la altul.

În Bulgaria sînt maĭ multe porturĭ. Doar în fundurĭ de Balcan găsim, prin cine știe ce străvechĭ înrîurirĭ de barbarĭ pribegĭ, monstruoase eșafodaje de blănĭ, florĭ, panglicĭ pe cap, platoșe metalice, făcînd din trup un adevărat galantar de scumpeturĭ. În cutare părțĭ capul se acopere cu un fel de tulpan învîrtit, care ar avea să fie fes, pe cînd trupul se cuprinde într'un pieptăraș, nu tocmaĭ mult împodobit, pe care-l poate admite și portul nostru. O singură fotă încunjură trupul, ca în Bucovina noastră. La Șopiĭ din Ținutul Sofieĭ, a căror origine nu e bine determinată, are un caracter deosebit și arta populară, în care, pe lîngă pestelcĭ și inovațiĭ orășeneștĭ, liniile esențiale, cunoscute nouă, se păstrează. Aicĭ colorile sînt însă maĭ întunecate; nu se întîlnește aurul, veselia

roșuluĭ, lumina galbenuluĭ ca în regiunea de lîngă Dunăre. Asămănător și cu portul sîrbesc al bărbaților, cel bulgăresc ni amintește prin părțile din care se alcătuiește, ca și prin datinile de împodobire, pe al nostru. Al Șopilor acestora din împrejurimile Sofieĭ, unde nu poate fi bănuit un împrumut de la noĭ, cuprinde căciulile noastre, sumănașul mic, ce e drept de altă culoare decît al nostru și cu altă împodobire, în locul ițarilor strîmțĭ cari se întîlnesc totușĭ și în Bulgaria în atîtea părțĭ, tocmaĭ ca și la noĭ,—pantalonĭ maĭ largĭ, ca în Oltenia, și opincĭ.

Iată acum un costum de la Vacarel (se atribuie după numele loculuĭ o origine românească sătenilor de acolo). Afară de mîneca împodobită, și nu prin cusăturĭ, ca la noĭ, ci prin cercurĭ grele de aur, imitație a costumuluĭ turcesc,—costumul e asămănător cu celelalte.

În regiunea Țaribroduluĭ, din spre Sîrbia, o fată poartă catrința caracteristică, cu dungĭ latitudinale, obișnuită în tot Ținutul romănesc, și flăcăul, cu căciula maĭ mică decît cea maĭ mică de pe la noĭ, ar putea fi luat alfel foarte ușor drept un țeran de-aĭ noștri.

Țerancele, poate de obîrșie românească, din părțile Lomuluĭ, de la Lompalanca și celelalte localitățĭ de lîngă apa cu acest nume, poartă adesea pe catrință un fel ciudat de podoabă modernă, cu broderiĭ represintînd găinĭ, trandafirĭ marĭ și alte caricaturĭ. E o decădere a unuĭ tip care domnește și la noĭ și care și la noĭ, în decădere, a urmat același povîrniș.

Și aproape nu maĭ putem face o deosebire față de portul nostru cînd vedem pe cel dunărean, din regiunea Rușciuculuĭ, cu aceleașĭ cusăturĭ discrete, aceiașĭ așezare estetică a marameĭ ca la noĭ.

Să amintim și faptul că asămănarea între portul nostru și al Bulgarilor se întîlnește și în numele pentru deosebitele piese de îmbrăcăminte: fotă, marama, cojoc, opincă, cîrpă, ciorapĭ se zice în amîndouă limbile; dar Bulgariĭ zic „călciunĭ“ la călțuniĭ noștri, cuvînt de origine latină, în legătură cu cel maĭ depărtat trecut al nostru.

III.

De la Sîrbĭ și Bulgarĭ să trecem la poporația „macedoneană“ în mijlocul căreia trăiesc Aromîniĭ, cari aŭ și primit influențe din partea acesteĭ poporațiĭ.

De curînd s'a făcut o excursie în Macedonia, condusă de d. G. M. Murgocĭ și de d. dr. C. Istrati. Din această excursie a ieșit o carte foarte frumoasă cu text pitoresc de d. Francis Lebrun și cu multe fotografiĭ interesante.

Albanesiĭ, urmașĭ a vochilor Ilirĭ, aŭ înrîurit asupra Slavilor macedonenĭ mult, dar nicĭ înrîurirea lor nu e deosebită în esență. Pe lîngă această înrîurire însă, și cea maĭ tărzie a Turcilor, găsim opinca, forma *pileus*, maĭ mică, rotunzită, a acoperemîntuluĭ de cap, găsim veșmîntul femeiesc asămănător. În regiunea nordică a Macedonieĭ ni se înfățișează un port femeiesc în care se vede foarte bine catrința. Pănă în văile Pinduluĭ apare zăvelca Mehedințencelor.

Dar iată și Greciĭ veciniĭ, conlocuitoriĭ lor. Cît nu s'a rîs de fustanela, de papuciĭ cu canaf, de fesul cu alt canaf, lung, al Grecilor... Eĭ bine, dacă înlătură cineva exagerarea din acest costum, recunoaște foarte răpede influența albanesă în costumul popular grecesc, căcĭ Eliniĭ de azĭ, cu atîta sînge albanes în vine, nu poartă costumul strămoșilor lor, care era, ca și cel italic, costumul mediteranean.

Peninsula balcanică, prin urmare, ni oferă de la un capăt la altul costume care în liniile lor generale corespund, — și în numirile lor chiar, — de la un popor la altul. Deosebirĭ presintă coloarea, mărimea pieselor de îmbrăcăminte, dar fondul unitar e limpede. Acest fond unitar, ca basă a costumuluĭ nostru popular, e un lucru incontestabil.

Se va zice poate: mîndria noastră sufere. Se va vedea că ea nu sufere, ci se înnalță, din potrivă, prin explicația firească a acestor lucrurĭ.

IV.

Și, nu numaĭ că samănă costumul nostru cu al popoarelor din peninsula balcanică, dar samănă și cu acela al vecinilor noștri celorlalțĭ, din regiunea carpatică.

Uniĭ aŭ luat vădit de la noĭ, și se poate căpăta și lămurirea istorică a împrejurărilor. De aicĭ vine portul moldovenesc de munte al Rutenilor din părțile Bucovineĭ și ale Hotinuluĭ, întru cîtva și al Huțulilor (Huțul, Huț; cf. Moț) din Carpațiĭ nordicĭ, de aicĭ frumoasele fote, caracteristicele cojoace, alesele cusăturĭ și impunătoarele

marame ale Unguroaicelor din județele Roman și Bacăŭ, care nu sînt venite de ierĭ de alaltăierĭ, ci de veacurĭ ce fac la un loc mia de anĭ.

La Maloroșiĭ cari n'aŭ fost înrîurițĭ *niciodată* de noĭ, găsim pălăriĭ cu margenĭ marĭ (niciodată însă, căciula), pantalonĭ strîmțĭ — materia și coloarea roșie, n'aŭ rost hotărîtor; Balcanul are, în locul pînzeĭ albe, postavul cafeniŭ, de suman —, cămășĭ înflorite, păr tăiat în frunte „cu strachina", cizme marĭ.

Femeile poartă fote ca la noĭ, și deosebirea stă numaĭ în coafură și în tulpanul urît, care s'a introdus, în Galiția ca și în Serbia, supt influența fabricelor de pretutindenĭ. Cojocelul, cusăturile de pe umăr li daŭ înfățișarea unor fete din satele noastre, maĭ ales cînd n'aŭ fața buhăită și părul de cînepă, ci obraz rotund și ochĭ negri focoșĭ.

Afară de Rusnecĭ, avem ca vecinĭ și pe Sașĭ și Ungurĭ. De sigur că s'ar revoltà mulțĭ Sașĭ din Ardeal dacă li s'ar spune că este o influență a portuluĭ romănesc asupra portuluĭ lor. Dacă e vorba de portul săsesc pur, care se întrebuințează în ocasiunĭ solemne, cînd merg la biserică, la marĭ serbărĭ de familie, la nunțĭ, atuncĭ de sigur că pentru portul acesta femeiesc, cu pălăriuța de catifea, cum e comănacul călugărilor, cu pieptărașul ce samănă cu al Elvețienelor, cu o rochie plină în fața căreia se întinde o postelcă albă, nu poate fi vorba de așa ceva, și de sigur că portul bărbaților, asămănător cu al țeranilor renanĭ și alsacienĭ, nu samănă cu portul nostru. În colecția foarte frumoasă tipărită de firma Drotlev din Sibiiŭ puteți vedea acest port săsesc, dar iată tot acolo două familiĭ săseștĭ în portul cărora influența romănească se vede. Din felul cum e împodobită tusta orĭ pestelca țerancеĭ, cum se înfățișează pe ea cusăturile, din cojocul Sasuluĭ de lîngă dînsa, se vede incontestabil înrîurirea romănească asupra costumuluĭ Sașilor din părțile Bistrițeĭ.

La Ungurĭ, Ceangăiĭ se îmbracă aproape romănește, și partea originală introdusă de dînșiĭ în îmbrăcăminte e datorită numaĭ lipseĭ de gust saŭ neobișnuințeĭ femeiĭ de a lucra: ea a vrut să se îmbrace romănește, dar, pentru că nu știe ce face cu cele cincĭ degete ale eĭ, cumpără fel de fel de lucrurĭ urîte de tîrg, cu care se împodobește. Dar iată, maĭ adînc în Ardeal, cutare țeran ungur din regiunea Inedoriĭ: poartă cămașa scoasă

afară cu margeni lungi, pieptăraș și a mai adaus o mare cravată, cumpărată de la tîrg, care-i ajunge până la brîu. Femeia însă e îmbrăcată cum sînt Romîncele din părțile ei; numai că, după datina ungurească, doveditoare de mai rău gust, a atîrnat la brîu multe panglicuțe ca la urechile unui cal gătit de nuntă.

Ceia ce ar părea însă și mai curios decît aceasta e faptul că și costumul unguresc clasic, din „Pustă", are anume legături cu costumul de la noi, deși decăzut, desbrăcat de liniile lui armonioase și de orice frumuseță de împodobire.

Și mai curios s'a părut tuturora portul țerancelor din Suedia, d. ex. din Skansen, care cuprinde catrința vrîstată în lat, absolut ca la noi.

De unde vine această asămănare? De ce portul grecesc samănă cu cel albanes, cel albanes cu cel sîrbesc, cel sîrbesc cu cel bulgăresc, și acesta cu cel românesc? Cum se face că Bulgăroaicele din Rusciuc se îmbracă întocmai ca Romîncile din părțile Argeșului — nu de la Dunăre —, că Sîrboaicele din Serbia au portul ca al femeilor din Mehedinți? De unde vine că Ruteanca din părțile Galiției își coase o îmbrăcăminte care se potrivește cu a Romîncii din Moldova? De unde vine că Ungurul din stepă chiar, are aceleași elemente de veșmînt ca și săteanul nostru? Cum se explică faptul că, dacă pui alături săteanul ceh, săteanul neamț din Stiria, strînși în haina lor, cusuți parcă într'însa — costumul stirian e, ca și cel tiroles, un costum vechiu german —, săteanul alsacian, săteanul frances, aceștia formează *o* lume, și *ceilalți* altă lume? Și, totuși, de unde vine că țerancele din Skansen samănă, cel puțin în ceia ce privește unele piese, esențiale, de îmbrăcăminte, absolut cu țerancele noastre?

Dacă ar întreba cineva pe unul din generația mai veche,—culegîndu-și amintirile romane, el ar spune că trebuie să fie ceva roman și aici. Nu, de loc. În costumul nostru nu e nimic roman. Chiar Romanii din vremea veche știau foarte bine aceasta. Cînd au săpat columna lui Traian, au făcut o deosebire foarte notabilă între costumul roman și costumul dac. Că în acesta artiștii columnei au întrodus și un element roman, e foarte firesc: ei fiind deprinși să înfățișeze costumul roman și, neavînd schițe,

lucrînd maĭ mult după amintire, aŭ trebuit să romaniseze fără să vrea costumul indigen.

Prin urmare, încă odată, costumul acesta nu e de loc roman: el deosebeşte părţile trupuluĭ omenesc, îmbrăcîndu-le în parte pe fiecare, *detailînd* pieptul, mînile şi picioarele. Cusăturile colorate par făcute anume ca să însemne hotarele. Aceasta face însă radicala deosebire faţă de costumul grecesc şi roman, care înfăţişaŭ trupul omenesc într'o singură unitate, foarte artistic drapată, într'o singură haină visibilă. Şi, în locul capuluĭ gol, acoperit în vremĭ de vijelie saŭ de ploaie cu o parte din veşmînt, rare orĭ la ciobanĭ cu vre-o *cucula,* de la care nouă, şi, prin noĭ, Bulgarilor, ni vine *gluga,* avem *pileul* dacic, semn de libertate şi putere, pe care în faţa luĭ Traian descoperitul îl poartă *căciularul* Decebal, cum, de alminterea, îl purtaŭ ca bonetă frigiană — a Frigilor, de origine tracică — şi Greciĭ, în anume împrejurărĭ şi cu anume forme derivate.

Şi, odată ce acest costum al nostru nu e roman, nu e grecesc, al cuĭ să fi fost la început? Evident că al celor maĭ vechĭ locuitorĭ din aceste locurĭ. Eĭ bine, elementul acesta, care a dat întregiĭ noastre naţiunĭ tot fondul cultural popular, e elementul tracic. Şi Daciĭ, şi Geţiĭ şi ceĭalţĭ locuitorĭ aĭ Peninsuleĭ Balcanice şi ceĭ cari trecuseră Marea de se aşezaseră în Asia Mică, ni-aŭ lăsat portul *lor* poporal în liniile luĭ generale. Ni l-aŭ lăsat şi în elementele de înfrumuseţare, ni l-aŭ lăsat în cromatica luĭ, în coloriie pe care le întrebuinţaŭ maĭ des şi în legăturile obişnuite dintre aceste colorĭ.

Prin *ipotesa* aceasta *tracică* se explică şi asămănările dintre poporul nostru şi cel scandinav. Şi iată cum. Scandinaviĭ din Suedia şi Norvegia sînt Goţĭ; limba pe care o vorbesc e un dialect gotic; religia veche gotică s'a refugiat la dînşiĭ, pănă în Islanda. Dar Goţiĭ aŭ fost veciniĭ Tracilor, în vremea cînd veniaŭ pănă la Nistru. A fost prin urmare un moment cînd cultura poporală tracică şi cultura poporală gotică aŭ fost alăturate. Atuncĭ a intervenit năvălirea Hunilor, care a zvîrlit o parte din Goţĭ, pe la noĭ, în Peninsula Balcanică şi în Italia, iar pe cealaltă a depărtat-o spre Nord. Şi chiar asămănarea catrinţeĭ noastre cu veşmîntul acesta al ţerancilor scandinave este cea maĭ bună dovadă despre caracterul tracic al portuluĭ nostru popular. Niciŏ explicaţie pe lume, în afară de aceasta, aşa de naturală, aşa

de deplin dovedită istoricește, nu e în stare să facă înțeleasă asămănarea. Numaĭ prin cunoașterea acestuĭ fond istoric se poate găsi legătura firească între una și alta.

Și, atuncĭ, rușinea noastră, desprețul nostru pentru portul bulgăresc și sîrbesc; sentimentul acesta de umilință cînd constatăm oarecare legăturĭ între portul nostru și al vecinilor de peste Dunăre, dispare. Cari sînt ceĭ maĭ direcțĭ moștenitorĭ aĭ Tracilor, în vatra lor însășĭ, decît noĭ? Costumul acesta e al celor maĭ depărtațĭ strămoșĭ aĭ noștri. Nicĭo năvălire barbară n'a putut să-l înlăture, nicĭo influență slavă, turanică saŭ grecească. El a rămas, formînd și în acest domeniu basa desvoltăriĭ noastre populare, și în regiunea carpatică și în cea balcanică. Cum putem reclamà pentru noĭ orĭce piatră romană în numele strămoșilor latinĭ, tot așa, în puterea eredităţiĭ tracice, putem reclamà orĭce element de frumusețá în portul tuturor popoarelor care aŭ locuit și locuiesc în regiunea carpatică și balcanică.

V.

După aceste explicațiĭ, țin să atrag atențiunea, în ultima parte, maĭ scurtă, a acesteĭ lecțiĭ, asupra regiunilor după care se împarte portul nostru popular.

Costumul nostru popular decade. Statul ar putea să împiedece aceasta.

Nu voiŭ spune de ce nu o face. Portul nostru popular decade vădit prin păcatul celor de sus, cari-l desprețuiesc, prin păcatul Statuluĭ, care nu-l ajută, dar decade și prin păcatul straturilor populare din regiunile unde el maĭ trăiește încă. În Moldova, afară de părțile locuite de Ungurĭ, el a perit aproape cu desăvîrșire. În Bucovina s'a maĭ păstrat. În Oltenia toată se păstrează. Aicĭ, în Muntenia, s'a păstrat în Argeș, în Muscel, în Dîmbovița și în părțile de munte ale Prahoveĭ, într'o foarte mică parte din județul Buzăŭ și, pe urmă, în forme de tot scăzute, în județele de șes, unde e însă redus la cea maĭ simplă expresie. Eĭ bine, și în aceste Ținuturĭ, prin vina chiar a sătenilor, costumul se strică. De ce?

Din nenorocire, gustul satelor, care ar putea fi un zăgaz contra ciocoismuluĭ estetic, nu pătrunde de ajuns la oraș, dar gustul

stricat al orașuluĭ pătrunde necontenit la sate. Pătrunde nu numaĭ prin rochia, de altă tăietură, a orașelor, dar și prin felul cum costumul popular e purtat de ceĭ de la oraş, mutilat supt influența croielii apusene.

Ceĭ de la sat îșĭ spun în mod firesc: de vreme ce persoanele bogate și „sus-puse" poartă *așa* costumul popular, de ce nu l-am purta și noĭ, căcĭ se vede că așa e maĭ bine! Însă „straturile de sus", la noĭ, se deosebesc înnainte de toate printr'o acumulare pretențioasă, grosolană, de bogățiĭ, și, cum bogăția aceasta acumulată în forme lipsite de gust se simte în alte domeniĭ, tot așa e și în îmbrăcăminte. Mahalagioaica, până nu-șĭ atîrnă toate ceasurile, toate lanțurile de gît — până și ceasornicul de părete cred că și l-ar atîrna de gît dacă ar fi maĭ scump! — până nu-șĭ pune toate inelele, toate brățările, umblînd cu un adevărat magazin de giuvaiergiŭ pe mînĭ, pe piept, în spinare, nu se lasă! Și cu costumul popular tot așa se face: cînd e să se îmbrace cu el, cocoana de la oraș se gîndește care e portul cel maĭ bătător la ochĭ și, prin faptul că are maĭ multe parale decît săteanca, unde aceasta ar fi pus un dram de aur, cealaltă pune o sută, unde punea un punct roșu, pune coșcogea trandafir. Țeranca vede, și începe să facă și ea tot așa. Astfel de la o bucată de vreme, prin școlĭ — trebuie să o spunem, din nenorocire —, prin balurĭ cu costume populare, prin visitele festive ale orașelor la sate, se creiază nouă costume populare, cu totul falșe, în care se adună, stricîndu-se prin contrast și urîțindu-se prin îngrămădeală, elemente deosebitelor Ținuturĭ. Sînt în ele și elementele portuluĭ din Săliște, și ale celuĭ din Vîlcea, din Muscel, din Prahova, din Moldova,—și de fapt aceste „porturĭ" nu sînt de nicăierĭ.

Costumul popular e însă produsul uneĭ lungĭ experiențe, ieșită dintr'o bogată încercare a oamenilor pe pămîntul lor. El corespunde cu lumina din fiecare Ținut, cu împrejurările speciale din Ținutul acela, și prin urmare, cum atmosfera, mediul ambiant, cerul în părțile Sibiiuluĭ nu sînt aceleașĭ ca în părțile Dîmboviței, tot așa și costumul, care nu se poate vedea fără înrîurirea specială a aieruluĭ, fără încadrarea naturiĭ, care e făcut în legătură cu natura și rasa dintr'un anume loc, dacă poate fi strămutat — cu pierderĭ marĭ —, nu sufere a fi amestecat. Noĭ sîntem un popor unitar, dar trebuie să admitem că amestecul, ce se află

în orîce popor, nu e acelaşĭ şi în aceleaşĭ proporţiĭ în deosebitele locurĭ: cutare parte de la noĭ are mult maĭ mult sînge tracic decît roman, cutare parte un amestec maĭ mare de sînge slav. Prin urmare natura şi rasa, trecînd prin experienţe de sute — ca să nu zicem: de miĭ — de anĭ, se înfăţişează în costumul uneĭ regiunĭ —, şi nu-l poţĭ contamina cu costumul alteĭ regiunĭ.

Regiunile acestea trebuie decĭ cunoscute. Şi care ar fi ele acuma? Trebuie recunoscută o mare regiune care cuprinde Bucovina şi partea de munte a Moldoveĭ până în părţile Vrancíĭ, unde se încheie întinderea acestuĭ port, căcĭ în părţile de dincolo de Siretiŭ, năpădite de testemele, de barizurĭ, de polcuţe de cit şi de fuste, nu-l maĭ întîlnim curat ca în părţile acestea. Dar, înnainte de a se întroduce cetele de Jidovĭ, înnainte de aniĭ 1800-1830, era şi acolo acelaşĭ port care se întrebuinţează acum numaĭ în Bucovina şi în regiunile muntoase ale Moldoveĭ. El se deosebeşte printr'o maramă aşezată pe un sprijin: nu pe părul natural, ci pe părul artificial, pe conciurĭ încunjurate de cîrpe, — prin Ardealul sud-vestic sînt şi se zic: coarne —, şi această maramă formează ca o diademă de o maiestate deosebită aceleia care umblă cu o astfel de podoabă.

Maĭ departe, pieptarul e numaĭ un cojocel pentru vreme de iarnă, orĭ pentru ocasiĭ de serbătoare, vara. O singură fotă, un singur vîlnic, încunjură trupul. E, de fapt, peste cămaşă, singura piesă de îmbrăcăminte, care se învîrte strîns pe picioare.

În ceia ce priveşte pe bărbaţĭ, avem o căciulă înnaltă saŭ pălăria cu margenile marĭ. Şi eĭ întrebuinţează cojocul, bogat înflorit adesea şi foarte lung în Bucovina, nu numaĭ ca o haină care ţine de frig, dar şi ca haina de ceremonie, „fracul" ţerănesc, Brîul lor nu e, ca brîul din Peninsula Balcanică, din stofă, ci un brîŭ de piele bătut cu ţinte ca o armă de apărare, întrebuinţîndu-se brîul roşu saŭ verde doar cînd omul nu iese în lume. Iţariĭ, berneviciĭ sînt strînşĭ pe picior. În amănunte am putea adăugi, pe lîngă deosebirile de coloare, mărgelele care întră în cusăturĭ în proporţiĭ mult maĭ marĭ decît prin celelalte Ţinuturĭ româneştĭ, iar fluturiĭ, punctele metalice, care se întrebuinţează pe aicĭ, nu sînt cunoscuţĭ in regiunile acelea.

Acest port a avut cîndva legăturĭ cu portul din anume re-

giunĭ ardelene. În părțile Năsăuduluĭ, se poartă un costum, în cea maĭ mare parte stricat, în ceia ce privește femeile, dar pornit din acesta. Însă bărbațiĭ s'aŭ deprins și cu pantaloniĭ largĭ, alăturĭ de ițariĭ strîmțĭ. În regiunile Bistrițeĭ e tot așa, și chiar în părțile Secuimiĭ, de unde ni s'aŭ împrumutat de Secuĭ o mulțime de elemente, pentru portul lor, esențial deosebit de aripile de pînză albă ale Ungurilor din stepă.

Acest port se continuă,—trecînd peste părțile Brașovuluĭ, unde e influența din Muntenia—în regiunea Făgărașuluĭ, în Țara Oltuluĭ. Cine a văzut costumul femeilor din Țara Oltnluĭ a trebuit să recunoască asămănarea cu cel din Bucovina saŭ Moldova munteană, maĭ ales în ceia ce privește femeia cu diadema marameĭ pe cap, cu fota strînsă în jurul picioarelor. Portul se întinde puțin și către Apus, ca pe la Pietroasa, în regiunea Munților Apusenĭ, la granița dintre Ardeal și comitatele de către Tisa, unde femeile, în felul foarte degenerat cum își poartă coafura, aŭ ceva din liniile de eșafodaj care se obișnuiesc în Bucovina, în Moldova muntoasă și în Țara Făgărașuluĭ.

Prin urmare de la un capăt al pămîntuluĭ romănesc la cellalt, pe linia munților, pănă unde ea atinge sus hotarul Galițieĭ și jos Ținutul Ardelean al Sibiiuluĭ, întîlnim costumul acesta muntean, adecă nu din Muntenia, ci „de munte".

Al doilea Ținut de port popular romănesc se întîlnește în regiunea foasteĭ Țeriĭ-Romăneștĭ, din județul Rîmnicu-Sărat pănă la Olt, și într'o formă care nu e sensibil deosebită de aceasta, chiar dincolo de Olt.

În costumul acesta toate lucrurile sînt maĭ micĭ, maĭ ușoare: pălăriuțele sătenilor nu maĭ aŭ bordurile marĭ, în podoabele costumuluĭ bărbatuluĭ se observă tendința de a face maĭ sprintene lucrurile. Femeile țin, maĭ mult decît la formele pure, originale, la coloarea costumuluĭ, în care stăpînește albastrul și roșul. Așa e maĭ ales, în cea maĭ mare bogăție, portul din Muscel și din Argeș.

Acest port a suferit în Oltenia o mulțime de variațiunĭ locale. Și în Ardeal se întîlnesc, de cealaltă parte a munteluĭ, forme corespunzătoare cu aceste variațiunĭ. Ținutul Sibiiuluĭ, al Hațeguluĭ trebuie puse în legătură cu portul din părțile muntene opuse. Precum Făgărașul e asemenea în iubirea pentru colorile

vesele, focoase cu Argeșul, astfel în acestelalte părțĭ ardelene, sud-vestice, precum în Vîlcea și Gorj—maĭ ales în Vîlcea, unde nu pot pătrunde influențe mehedințene, ca dincolo —, coloarea bătătoare la ochĭ nu se obișnuiește de loc, ci numaĭ severul negru și discretul albastru.

Prin urmare am avea un port al județelor din Țara-Romănească, continuat dincolo de Olt în forme caracteristice pentru fiecare vale și avîndu-șĭ corespondentul în Ardeal.

În Mehedințĭ e un al treilea port, care se continuă prin portul din Banat și e în legătură vădită cu portul sîrbesc. Regiunea aceasta a Banatuluĭ, Mehedințuluĭ și părților locuite de Romînĭ din Serbia — și pe urmă a Serbieĭ înseșĭ — formează o unitate deosebită în port: fuste încrețite, iar în Banat opregul, în care fire roșiĭ dese, răzlețe se desfac dintr'o bată țesută greŭ cu culorĭ ochioase și cu aur. Întrebuințarea acestuĭ aur într'o măsură maĭ mare și în restul costumuluĭ, e un element vădit oriental noŭ, care se amestecă dibaciŭ cu elementele tradiționale tracice, ca și fardul turcesc care, în Banat, stricînd pelița atîtor fete tinere, ca al cadînelor Orșoveĭ și Belgraduluĭ, de la care s'aŭ învățat.

Portul din interiorul Ardealuluĭ, din părțile muntoase maramurășene — care-șĭ aŭ totușĭ deosebirea —, portul *mocănesc,* se întinde de la Munțiĭ Apusenĭ până în Vrancea Moldoveĭ. E un port păstoresc care a primit diferite influențe modificătoare, după regiunĭ, dar se pote recunoaște totdeauna după coloarea îmbrăcămințiĭ după forma eĭ, după iubirea pentru mantaua de abă cu șnururĭ negre, pentru acoperemîntul de cap particular, care e căciula evasată a Mocanuluĭ, căciula mare și stăpînitoare a stăpînuluĭ de turme.

Ultimul tip e acel din Dolj, Romanațĭ, Vlașca și Ilfov. Aicĭ se dă lupta între două costume: cel de munte și cel determinat de viața agricolă din regiunea Dunăriĭ, de marile căldurĭ ce sînt aicĭ, de nevoia unuĭ veșmînt maĭ lesnicios. Și încă un lucru: în vremurile vechĭ, cînd se lucra frumos și greŭ, eraŭ țerancele libere, căcĭ femeile nu lucraŭ la cîmp. Cînd însă femeile aŭ trebuit să cadă în situația de lucrătoare de pămînt, de ajutoare pentru boier, ale bărbatuluĭ, natural că toată munca migăloasă, care dă adevărata frumusețǎ costumuluĭ, a devenit imposibilă.

Astfel costumul s'a redus la elementele sale cele maĭ simple. În ceia ce privește pe bărbațĭ, avem hainele largĭ, în relație, și ele, cu grelele ocupațiunĭ plugăreștĭ obișnuite.

În cadrul acestor tipurĭ *fiecare vale își are varianta,* și în Oltenia se întîlnesc variante mal marĭ decît în Muntenia, cea d'intăiŭ fiind un Ținut foarte conservativ pretutindenĭ, cu un caracter local mult maĭ pronunțat.

În treacăt pot să spun, apropiindu-ne de terminarea lecțiuniĭ, că nu e adevărată părerea, represintată acum cîțiva anĭ de etnograful bulgar Șișmanov, că portul popular nu vine de fapt de la popor, ci s'a coborît de sus, de la clasele domnitoare, la țeranĭ. Costumul boierilor din vechime nu e decît costumul roman, trecînd prin fasa, de mare lux oriental, de amplitudine meridională și de ornamentare bizantină a evuluĭ mediu.

În colecțiunile de albumurĭ de porturĭ româneștĭ, pe care le avem astăzĭ, se află un material destul de bogat și de frumos pentru multe studiĭ de amănunte. Dar aceste albumurĭ aŭ și un mare păcat: daŭ ornamente luate de pretutindenĭ fără să se fixeze locul și întru cîtva data. Cele din Ardeal sînt în adevăr maĭ strict mărgenite la anume Ținuturĭ, dar nicĭ în ele nu se spune dacă e vorba de o țesătură nouă saŭ de una care a fost purtată de două, treĭ generațiĭ.

Albumurĭ artistice, frumoase și folositoare, sînt în rîndul întăiŭ cele editate de d. Comșa și de d-ra Minerva Cosma.

Din nenorocire România liberă n'are publicațiĭ care să li poată sta alăturĭ. Și ea nu s'a îngrijit, măcar ca aceste splendide colecțiĭ să se găsească, pentru îndemn și îndreptare, în fiecare sat de la noĭ. În sfîrșit, acum de curînd, directoarea uneĭ secțiunĭ a AsiluluĭElena Doamna, d-ra Miller-Verghi, a tipărit „Izvoade Strămoșeștĭ", o serie întreagă de modèle de cusăturĭ care nu sînt luate după țesăturĭ, ci după săpăturĭ și desemne din bisericĭ. Nu totdeauna aceleașĭ liniĭ se întîlnesc în desemnele și sculpturile din bisericĭ și în țesăturile noastre, așa încît de sigur că e o mare greșeală să se apropie prea mult aceste lucrurĭ. Cu gust, cu tact, cum se face în școala de la Cîmpulungul Bucovineĭ, se pot lua anume desemne de țesăturĭ pentru împodobirea mobilelor, dar trebuie foarte multă chibzuială, căcĭ altfel se cade în lucru absolut nepotrivit.

* * *

Acestea sînt lucrurile, foarte generale, pe care am avut să le spun cu privire la portul popular. V'ațĭ încredințat de caracterul luĭ, dacă nu romănesc, cel puțin pre-romănesc, în legătură cu cele maĭ vechĭ elemente pe care noĭ, în rîndul întăiŭ, le-am moștenit. Ațĭ văzut liniile generale după care se poate împărți. Vă vețĭ fi convins de nevoia de a se păstra caracterele acelea bine definite prin muncă de secole, care fixează un costum într'o anume vale. Și, dacă m'ațĭ întreba: ce s'ar putea face pentru păstrarea acestuĭ port, aș răspunde: Să nu se creadă că țeranul ar putea să păstreze oriunde portul în forma luĭ cea maĭ veche și cea maĭ frumoasă. Ar fi o mare greșeală. Oricît ar trimete circulărĭ iubitoriĭ de artă populară prin județele noastre, în multe părțĭ portul nostru nu maĭ poate fi păstrat pentru că nu maĭ sînt mînile libere, mînile acelea femeieștĭ nepurtate pe plug și pe sapă, care eraŭ odinioară. Cît se maĭ lucrează, se lucrează astăzĭ în serile de iarnă, la lumina slabă a lămpiĭ ieftene, și nu maĭ e lucrul continuŭ, făcut cu drag de inimă și spor, ca odinioară. Astfel portul nostru popular, în afară de anume regiunĭ, favorisate, are nevoie de sprijinul societățiĭ și al Statuluĭ pentru a se păstra.

Sprijinul acesta îl poate da Statul? Răspunsul e absolut afirmativ: E *dator* să-l dea, și-l și poate dà ușor. Și iată cum: Statul are o sumedenie de școlĭ de băiețĭ și de fete. La costumul bărbătesc nu țin așa de mult, pentru că elementele de înfrumusețare sînt puține, și în liniile sale generale costumul e potrivit pentru munca la cîmp, așa încît țeraniĭ îl vor păstra; dar mă gîndesc la portul împodobit al femeiĭ. Sînt multe școlĭ de fete, internate, unele chiar oficiale, în care se impune o anume uniformă de Ministeriŭ. E de-a dreptul caraghios însă să se impuie o uniformă împrumutată de la pensioanele, de la școlile catolice din Franța, din Germania saŭ de aiurea, elevelor din școlile noastre; e de-a dreptul caraghios să se impuie acest costum quasi-monahal cînd se poate impune de Ministeriŭ purtarea costumuluĭ nostru național. Toate satele ar putea atuncĭ munci pentru că să îmbrace din produsul munciĭ lor, în condițiunĭ de ieftinătate ca acelea realisate aicĭ, la Drajna-de-jos, pe toate elevele școlilor noastre.

Al doilea, nu înțeleg de ce, cînd se caută supt atîtea raporturĭ să se apropie învățătoarele de satul lor, de ce s'ar îngădui ca

pe cînd învățătorii de la o bucată de vreme poartă foarte bucuros costumul popular, învățătoarele să aducă cele mai deșăntate mode ale orașului între sătence. Căci cred că nu sînt zece la sută dintre învățătoare care să îmbrace portul nostru popular. Și nu numai învățătoarele, dar chiar și institutoarele, care nu sînt decît învățătoare de oraș, ar putea foarte bine să poarte acest costum și să ajute astfel a învia în mahalalele orașelor, care se ruinează pentru cîrpe scumpe și proaste, purtarea veșmîntului popular.

Prin urmare, toate învățătoarele și institutoarele să binevoiască a îmbrăca portul oamenilor în mijlocul cărora stau!

E frumos, e ieften — fiindcă e trainic —, și în cantități mari, cu o bună organisare, s'ar putea lucra și mai ieften, e folositor, — și e drept să se facă.

Și, atunci cînd mii de sate ar lucra pentru aceste costume, fără îndoială că s'ar ridica din nou și printre țerancele, cliente ale croitoreselor evreice ce au năvălit satele, prin respect și iubire portul strămoșesc. O eră nouă s'ar deschide, nu numai pentru frumuseța cuprinsă în acest port, dar și pentru munca națională, ajutată esențial prin astfel de măsuri și prin urmare pentru avîntul economic cel nou către buna stare și independența, deci către viitorul politic, al satelor noastre.

Stenografiat de *H. Stahl.*

M. EMINESCU.

O poesie inedită[1].

Umbra lui Dabija-Vodă.

Cum trece'n lume toată slava,
Ca și un vis, ca spuma undei,
Sus, în cetate la Suceava,
Eu zic: Sic transit gloria mundi.
Pe ziduri negre bate lună:
Din vechi icoane numai pete
Supt mine-aud un glas ce sună,
Un glas adînc, zicînd: «Mi-i sete».

[1] Din volumul de Opere Complecte ale lui Mihail Eminescu, pe care-l editează la Iași librarii I. V. Ionescu și N. Georgescu. În fruntea acestui volum va fi și un studiu introductiv scris de d. profesor A. C. Cuza.

Şi văd ieşind o umbră albă,
Moşneag bătrîn, purtînd coroană.
Pe pieptul luĭ, o sfîntă salbă,
Pe umerĭ largĭ, o scumpă blană.
Ea mîna'ntinde blînd: N'aĭ grijă!
«Ce zic nu trece la izvod:
«Eŭ sînt vestitul Domn Dabija,
«Sînt moş Istrate Voevod».

— «Măria Voastră va să 'ndemne
«Pe neamul nostru în trecut?».
Ci el cu mîna face semne
Că nu'nţeleg ce el a vrut.
— «Măria Voastră 'nsetoşează
«De sînge negru şi hain?»
El capu-şi clatină...
— «De vin, copilul mieŭ, de vin».

«Cînd eram Vodă la Moldova,
«Hălăduiam pe la Cotnarĭ.
«Vieriĭ toţĭ îmĭ ştiaŭ slova
«Şi-aveam şi grivne'n buzunar.
«Pe vinul greŭ ca untdelemnul
«Am dat mulţĭ galbenĭ veneticĭ.
«Aicĭ lipseşte tot îndemnul:
«În lume mult, nimic aicĭ».

«La voĭ, în lumea ceialaltă
«Fiind cu milă şi dirept,
«M'aŭ pus cu sfinţiĭ laolaltă
«Şi 'n raiŭ mă duseră de a drept.
«Dar, cum pune Sfîntul Petre
«La răŭ canon pe-un biet creştin,
«Cînd cer să beaŭ, zice: Cumetre,
«Noĭ n'avem cimpoierĭ şi vin».

«Şi totuşĭ Domn fusesem, darnic
«Şi bun de inimă cu toţĭ.
«De cîte orĭ l'al mieŭ Păharnic
«Umplut-am cupa numaĭ zloţĭ!

«Căcĭ ce sînt recile mademurĭ,
«De aur, pietre şi sidef
«Pe lîngă vinul copt de vremurĭ,
«Pe lîng'un haz, pe lîng'un chef!»

Moldova cu stejarĭ şi cetinĭ
Ascunde inimĭ marĭ de Domnĭ,
Să bem cu toţĭ, să bem, prietenĭ,
Să li vărsăm şi lor în somn;
Păn'la al zileĭ blînd luceafăr
Să bem ca bunĭ şi vechĭ tovarăşĭ,
Şi toţĭ cu chef, niciunul teafăr.
Şi, cum sfîrşim, să'ncepem iarăşĭ.

Luaţĭ păharele cu palma,
Iar pe păhar să strîngă pumnul
Şi să cîntăm cu toţĭ de-avalma,
Diac tomnatec şi alumnul,
Cîntăm adînc un De profundis,
Perennis humus erit rex.
Frumoase vremĭ! Dar unde-s? Unde-s?
S'aŭ dus pe vecĭ! Bibamus Ex...?

(Mss. Ac. Rom., 2261 şi urm., pp. 95-98.)

Orientală.

Mi-ĭ sufletul o primăvară
De florĭ şi cînturĭ de chitară.
Să-ţĭ cînt, iubito, să-ţĭ maĭ cînt,
Acum cînd tace pe pămînt
Fiorul uriĭ şi-al dureriĭ?
Seninul cald al primăveriĭ
Ne'mbie iarăşĭ la iubit:—
La dorul cel nemărgenit
De viaţă.—
O, dă-mĭ mîna-ţĭ albă
S'o-ating ca pe o floare dalbă
Cu buzele ce te-aŭ cîntat.
Pe fruntea mea ce te-a visat,

Azvîrle-a crinilor risipă,
Acum cînd fiecare clipă
E-o veşnicie, e un vis
Ce'nchide-al vieţiĭ paradis.
O, vin' acum, cînd cîntă teiĭ!
Or tremura în cer şi zeiĭ,
In visul lor, din cînd în cînd,
Văzîndu-şĭ sèmeniĭ, rîzînd
Că gustă clipa nemuririĭ,
Îmbrăţişaţĭ supt bolta firiĭ.
O, vin'! Migdaliĭ şoptitorĭ,
Ni vor serbători cu florĭ
A'ndrăgostiriĭ liturghie.
Acum, cînd clipa-ĭ veşnicie
Şi-ĭ o poemă orice cînt,
Acum cînd tace pe pămînt
Fiorul uriĭ şi-al dureriĭ,
Învins de-albastrul primăveriĭ
În care azĭ senin mă pierd,
Las' fruntea ta s'o maĭ dezmierd...

P. PAPAZISSU.

Heracleia.

Un liniştit, pustiŭ văzduh de seară;
De piatră grea e parcă'ntreaga Mare;
Pe dealul ce de lîngă ţerm răsare
Bătrînele ruinĭ se'ntunecară.

Nenchipuite stîncĭ privesc în zare, —
Un uriaş ce stă acum să moară:
Ale peiriĭ clopote-ĭ sunară
Şi mîna vremiĭ stă să-l şi doboare..

Şi mă gîndesc la vremĭ îndepărtate
Cînd ele-aŭ fost pe'ntindere-o cetate,
Un cuib de vulturĭ cari-aŭ stăpînit

Îmbielşugatele ogoare-a ţeriĭ
Şi răzvrătirea 'nfrigurat'a Măriĭ, —
Dar răul vremiĭ noastre l-a zdrobit.

Acum rămase'n parte nealinsă,
În parte bolovani făcuţi grămadă —
Lăcaş plăcut vultanilor de pradă
Ce trec până departe'n zarea stinsă.

Un bolovan din creştet stă să cadă,
Altul peri în valea necuprinsă;
Ci vremii crude nu se dete'nvinsă,
Spre partea Mării, singura arcadă.

Iar, în văzduhul împietrit al serii,
Răzbate-un murmur care te'nfioară,
Răzbate limpedele cînt al Mării...

Ruinele adorm visînd mărirea
Acelor vremuri ce de mult zburară
Spre-abisul stins, ce-i zicem noi: Peirea.

Aici veniaŭ corăbii încărcate
Cu mărfuri din Hellada fericită,
Aici era cu drag de toţi primită
Şi munca Asiei îndepărtate.

Păziaŭ şi legiuni cu forţa oţelită,
Ce săgetaŭ din cuibul de cetate
Revolta hordelor învierşunate,
Ţinînd a Romei faimă neştirbită...

Dar orişice viaţ' acum e mută:
Pustiul trist fiinţa doar şi-o poartă
Prin gol, şi flori gingaşe cresc

Acolo, unde viaţa fu mai vie,
— Gîndind la vremuri ce n'o să revie,
Privesc în jos sărăcăciosul sat turcesc[1]*....*

[1] Ienisale, jud. Tulcea.

M. I. PRICOPIE.

EU N'AM SĂ-ŢĬ SPUN IUBIREA...

Eŭ n'am să-ţĭ spun iubirea, tu n'aĭ să-ĭ ştiĭ comoara,
Tu n'aĭ să simţĭ fioriĭ cu tresărirĭ de viaţă:
Ea nu-ĭ dor ce se naşte în zorĭ şi moare seara...
La ce-aş aprinde'n ochi-ţĭ seninĭ ca primăvara
Văpaia suferinţiĭ, cu-a dragosteĭ povaţă?

Eŭ sînt pe vecĭ pribeagul îndrăgostit de-o şoaptă,
De-un zîmbet, de o rază, de-o umedă privire:
Iubirea mea nu-ĭ cîntec ce-acuma se deşteaptă
La viaţă 'ntăia oară şi spre mormînt se'ndreaptă,
Ci dragoste eternă cu zborurĭ peste fire.

Eŭ n'am să-ţĭ spun iubirea, tu n'aĭ să-ĭ ştiĭ comoara
Că te-am iubit şi'n visurĭ şi'n cînturĭ, şi poema
Putea-va ea să poarte în versul eĭ povara?
La ce-aş aprinde'n ochi-ţĭ seninĭ ca primăvara
Văpaia suferinţiĭ ce-o port de-atîta vreme?..

P. PAPAZISSU.

Celeĭ dorite.

DE LENAU

Zădarnic! tu-mĭ rămîĭ pierdută'n zare!
Strigatu-te-a doar prin pustietatea
Vïeţiĭ dorul mieŭ fără 'ncetare.
Dar tulbură 'n zădar singurătatea.

Mă doare-adînc în piept că niciodată
Eŭ n'o să scap de-o presimţire mută,
Căcĭ inima-mĭ şopteşte 'ndurerată:
Ea'n lumea asta încă nu-ĭ născută!

Iar ceasurile care'n calea dreaptă
Copila s'o'ndrumeze sînt chemate,
Dormind la umbra vremiĭ lor, aşteaptă,
Cu sarcina de fericirĭ în spate,

De blînde fericirĭ, ce, cînd sînt treze,
Se'mprăştie la toţĭ, cu mînă plină,
Pe cari cată să-ĭ binecuvinteze
Spre-a merge'n pas cu scumpa lor regină

Dar dintre-aceste hore dormitoare,
Supt chiparoşĭ, la umbră tăinuită,
Va duce-o una, blîndă, gînditoare,
La groapa ta cu muşchiŭ acoperită.

Atuncĭ vor tremura, de dor să se adune
Şi duhul şi cenuşa ta uitată;
Copila însă, ca la rugăciune,
La groapa ta va sta —, plîngînd mişcată.

IORGU G. TOMA.

Durac cel sărac.

— POVESTE. —

A fost odată în lumea asta a luĭ Dumnezeŭ un om sărman pe care îl chema Durac şi, fiindcă nu prea avea avere, lumea îĭ maĭ zicea şi: cel sărac! Şi doar muncia bietul om,—biet să fie de păcate!—din zorĭ şi până 'n noapte, pe vînt şi pe ploaie, şi degeaba îĭ era toată truda: nimic nu putea agonisi. Vorba ceia: «muncia de se rupea şi două în teiŭ nu putea lega». Şi oare avea pentru cine să muncească, vă vețĭ întreba d-voastră, oamenĭ bunĭ?

Eheĭ, săracu', de muncit avea pentru cine, căcĭ în casă, o droaie de copiĭ mărunţeĭ, cari nu-ĭ daŭ răgaz să steie cu mînile în sîn. Unde maĭ puĭ că şi femeia nu maĭ tăcea din guriţă toată ziulica, să-ĭ aducă cele ce trebuie în casă, încît bietul om nu ştia ce să facă şi încotro să apuce. În cele din urmă, cînd îl răzbia foamea şi nevoia, îşĭ lua inima 'n dinţĭ şi se ducea la frate-săŭ, — căcĭ uităiŭ să vă spun din capul loculuĭ că avea un frate foarte bogat.

Dar, ştiţĭ vorba românească: «frate ca frate, dar brînza-ĭ cu banĭ!» «Ce folos că la voĭ plouă, şi la mine nu ară plugul?» Dacă avea el avere multă, era a luĭ, şi de pomană de ce să dea? Căcĭ aşa sînt ceĭ bogaţĭ, zgîrciţĭ de să-ĭ picĭ cu lumînarea!

Zgîrcit era frate-săŭ, dar nevasta luĭ era foc şi pară, căcĭ nu lăsa pe bărbatu-săŭ să-şĭ ajute fratele, cu toate că era sărac şi

avea o casă de copiĭ; ce să maĭ zicem de ceĭlalţĭ nevoiaşĭ! Aşa-ĭ în ziua de azĭ, dacă aĭ avere, e bine de tine; dacă nu, răbzĭ.

Într'o zi fratele cel bogat i-o fi dat luĭ Durac ce l-o fi lăsat inima; măcar de ochiĭ lumiĭ, care vede puţin şi vorbeşte mult, dar de la o vreme a contenit cu pomana, căcĭ femeia luĭ mereŭ iĭ zicea:

— Bre omule! Noĭ muncim, şi, dacă Dumnezeŭ ni dă, tu să nu-ţĭ baţĭ joc de munca noastră şi de bunătatea luĭ Dumnezeŭ. Ce facĭ tu cu frate-tăŭ, mie nu-mĭ place. El, de ce nu munceşte, că, slavă Domnuluĭ, are pentru cine; de ce să şadă ca un trîntor şi să aştepte de-a gata?

— Da', dă, măĭ femeie, că munceşte şi el, săracul, dar, dacă nu i-ĭ dat să aibă şi el ceva împrejurul luĭ, ce să-ĭ facĭ? Aşa o fi el sortit, zicea cîte odată femeiĭ luĭ. — O fi avînd piază rea încuibată în casă, şi de aceia....

— Eŭ nu ştiŭ, o fi avînd, n'o fi avînd, — scurtă socoteală: De azĭ înnainte, prin casă pe la mine să nu-l maĭ văd; atîta-ţĭ spun!...

— De, măĭ femeie, se scărpină omul în cap de ciudă. Nu-l veĭ maĭ vedea, şi tacĭ odată!

Cum vorbiaŭ eĭ aşa, iaca şi bietul Durac, şi începu a se rugà:

— Să nu mă laşĭ, frăţioare, că-mĭ mor copilaşiĭ de foame şi n'am încotro!...

— Iaca bre, ascultă icĭ la mine, să-ţĭ spun două vorbe. Să ştiĭ că asta-ĭ cea din urmă dată cînd îţĭ maĭ daŭ. De-acŭ la mine să nu maĭ viĭ. M'aĭ înţeles? Nu de alta, dar nu vreaŭ să-mĭ stric casa din pricina ta.. Aĭ auzit ce ţi-am spus?

— Bine frăţioare, am auzit; cum să nu, păcatele mele! N'oiŭ maĭ veni, că pesemne aşa-s eŭ bătut de Dumnezeŭ, orĭ am vre-un blăstăm. Nu ştiŭ ce să maĭ zic, că-mĭ vine să-mĭ ieaŭ lumea 'n cap...

Şi plecă amărît de la frate-săŭ, ca să ducă bucurie la ceĭ de-acasă.

Acuma o ducea şi maĭ răŭ. Într'o zi însă, văzînd el că nu-ĭ de chip, se sfătui cu femeia.

— Măĭ nevastă, să-ţĭ spun eŭ o vorbă. Să plecăm de aicĭ unde-om vedea cu ochiĭ, că-s tot oamenĭ peste tot locul, tot o lume şi tot un Dumnezeŭ! Aicĭ văd eŭ că în casa asta nu ni merge, degeaba! Slavă Domnuluĭ, că beţiv nu sînt, cheltuitor nicĭ atîta, de muncit, muncesc şi eŭ şi tu dar, de strîns acolo ceva brumă de avere, niciun chip! Pesemne că nu ni prieşte nouă aicĭ...

Şi, nemaĭ stînd mult la gîndurĭ, plecară, luîndu-şĭ şi el şi femeia luĭ boclucurĭ pe cît putură, căcĭ din păcate multe n'aveaŭ. Luară cîte un băieţaş de mînă, şi aşa, cu căţel, cu purcel, mergea bietul Durac în lume, să-şĭ caute norocul.

Merseră eĭ cît or fi mers, cînd iată că ajung la un iaz. Acolo se opresc să se odihnească.

Cum stătea omul aşa, numaĭ îşĭ aduce aminte că a uitat ulciorul şi că i-ar trebui să iea apă în el, să aibă pe drum, maĭ ales pentru copiĭ.

Şi, cum îĭ era mare nevoia de el, se întoarse înnapoĭ să-l caute. Cînd ajunge el acasă, în pragul uşiĭ, vede şezînd o ființă omenească.

— Măĭ, cine să fie, se întreba Durac.

Cînd colo, cine era? Sărăcia!

— D'apoĭ bine, măĭ omule, cum aĭ plecat şi m'aĭ lăsat aicea singură? Iea-mă cu tine. Şi, nicĭ una, nicĭ două, se cocoţă în spinarea Romînuluĭ.

Bietul Durac, ce să facă?, îşĭ luă ulciorul şi se întoarse înnapoĭ cu sărăcia în spate, de care-ĭ făcuse pe semne Dumnezeŭ parte.

Cum mergea el aşa pe drum, zise, gîndindu-se la nevoia luĭ:

— Văĭeŭ, sărăcie, că grea belea maĭ eştĭ la casa omuluĭ!

Iar sărăcia, crezînd că-ĭ zice eĭ că e grea şi n'o maĭ poate duce în spinare, îĭ zise:

— Eĭ, stăĭ, că mă pot face şi maĭ uşoară! Mă fac orĭce vreĭ.

Omuluĭ îĭ veni în minte şi o întrebă:

— Cum ziseşĭ? Te poţĭ face orĭce vreĭ tu?

— Cum nu, — se lăudă sărăcia.

— Te poţĭ face şi muscă?

— Şi.

— Nu te cred!

— Vreĭ să mă fac?

— Fă-te!

Sărăcia se prefăcu în muscă, precum zisese.

Omul se făcea că se miră.

— Vez', omule, cît pot eŭ?

— Văd, dar ce folos că în ulciorul ăsta nu poate intra!

— Nu pot eŭ intra?

— Nu poţĭ!

— Iaca!, şi sărăcia întră în ulcior, şi zise bucuroasă: vezĭ, omule, că am intrat? Dar n'apucă bine să-şĭ mîntuie vorba, că omul, trîntindu-ĭ un dop cît ziua de mînĭ, cetluindu-l şi pecetluindu-l, zise uşurat:

— De întrat, văd că aĭ intrat, da', de ieşit, maĭ ba, leliţă...

Bucuros că o găbjise bine, mergea Durac al nostru de parcă nicĭ nu atingea pămîntul!

Vra să zică asta era toată pricina de nu se alegea cu nimica din toată munca luĭ...

Dar lasă că i-o jucase el bună! De aceia o maĭ ieşi ea din ulcior, cînd i-o creşte luĭ păr în palmă!

Cum ajunge la iaz, unde-ĭ era femeia şi copiiĭ, ferindu-se de dînşiĭ,

şi aruncă ulciorul în apă, legîndu-ĭ un pietroiŭ ca să se ducă maĭ bine la fund, şi zise:

— Cînd mi-oiŭ vedea ceafa, atuncĭ să maĭ ieşĭ de acolo!

Şi, apoĭ, plecînd uşurat, de parcă i se luase o piatră din spinare, se duse la femeie.

— Aĭ adus ulciorul, omule?

— Da' de unde, măĭ femeie; se vede că a venit careva în urma noastră şi l-a luat! N'am găsit nicĭ zare de ulcior... Cine l-o fi luat, nu ştiŭ.

Da' numaĭ el ştia unde văcuia ulciorul şi cu ce maĭ podoabă în el... Se gîndise el să-ĭ spuie şi femeiĭ, da' pe urmă se întoarse. Nu de alta, da' femeia uşor se răsuflă, că dacă tace, o roade la inimă! Şi se temea să nu afle, ca nu cumva să-ĭ facă vre-un răŭ şi să-ĭ aducă odorul iar în casă! Că, de, sînt în lume şi oamenĭ de ăştia, căcĭ se vede că Dumnezeŭ a umplut lumea cu ce-a putut.

Şi aşa bietul Durac scăpase de-o grijă! Pe malul iazuluĭ, îşĭ înjghebă un bordeiŭ şi o moară. Şi parcă era un făcut... Se dusese vestea de moara luĭ Durac, şi veniaŭ oamenĭ de prin nouă sate de prin prejur, numaĭ şi numaĭ să macine la moara luĭ.

(Urmează.) PETRU G. SAVIN.

FRUMOASA.

(DIN GRECEŞTE, DUPĂ DIONYSIOS SOLOMOS.)

Eŭ am văzut frumoasa:
Spre alte zărĭ pornia:
Caicul pe talazurĭ
Domol o legăna.

Ca un porumb de spumă
Ce-şĭ tinde àripa,
Suflă'n pînză vîntul,
Iar pînza fluturà.

Prietenii la malurĭ
Priviaŭ frumoasa mea,
Iar ea, cu-a eĭ batistă,
Rîzînd, îĭ saluta.

Salutul eĭ din urmă

Am stat să-l văd şi eú...
Ca o lumină dulce,
Ce tremură mereŭ,

Peri caicu'n zare...
Eŭ tot priviam cu dor.
Şi maĭ vedeam eŭ pînză,
Orĭ spuma undelor?

Tărziŭ pieri batista,
S'a şters din gîndul mieŭ..
Aŭ lăcrămat amiciĭ,
Am lăcrămat şi eŭ...

P. PAPAZISSU.

PIGMEÏ.

— DUPĂ HERMANN CONRADI. —

Timpul s'a dus cînd se năşteaŭ eroiĭ,
Cari urcaŭ, cu facla bărbăţieĭ,
Cu-avîntul gînduluĭ sublim, eroic,
Cărările 'nflorite ale vieţiĭ
Tot maĭ departe, pănă 'n vîrf departe,
De unde se tăia priviriĭ mîndre
În două vălul peste lumea toată,
Şi peste suflet dăinuia tot pacea.

S'a dus şi timpul sufletelor mîndre!
Noĭ un popor sărman la suflet sîntem,
Ce ne fălim cu ifos de maimuţe
De 'nţelepciunea şi minciuna noastră,
De-acea minciună ce 'mpleteşte laurĭ
În jurul ţestelor pustiĭ şi pune
Coroane mîndre peste frunţĭ înguste
Şi tămîiază idoliĭ ridicolĭ.

Tot ce producem e după şabloane,
Şi inima ni vrea femeĭ şi aur.

Şi nu e nimenĭ, care să maĭ poarte
În suflet ura contra măscăririĭ?..
Îngenunchem cu toţiĭ doar la idolĭ,
Cîntînd prohodul libertăţiĭ noastre.

VIRGIL TEMPEANU.

LIVADA.

— PARABOLĂ. —

Văzuse Radu la vecinul săŭ, moş Vasile, om îmbătrînit într'ale lumiĭ, o livadă cu pomĭ de toată frumuseţa, cu fel de fel de roade, care maĭ de care maĭ frumoase, de să le mănîncĭ cu ochiĭ. Şi, cum e făcut omul să poftească la toate bunurile ce vede, aşa pofti şi moş Radu să aibă şi el o asemenea livadă.

Cu multă rugăciune ceru luĭ moş Vasile din toate felurile de roade seminţe, şi le puse la răsadniţă să încolţească.

De lîngă casa luĭ, la poalele uneĭ costişe, se întindea o mîndreţă de pajişte. Stărui Radu cu feciorii de desfundă întreaga pajişte adînc de tot, fiindcă aşa auzise el că, unde se sădesc pomiĭ, trebuie să se răscolească bine pămîntul dintru'ntăiŭ. Cînd eraŭ pe sfîrşite — şi doar ţinuse multă vreme asta, fiindcă treaba bună se face greŭ şi cu încetul, şi apoĭ nicĭ nu era aşa grabă mare —, tocmaĭ bine încolţiseră seminţele şi crescuseră lăstariĭ marĭ, bunĭ de sădit.

Dăduse în primăvară, atuncĭ cînd pămîntul e ghioalcă de apă, iar mugurii încă n'aŭ încolţit în pomĭ: atuncĭ se aşeză moş Radu la lucru pe sădit. Eraŭ lăstariĭ sumă, iar livada mică, şi-ĭ părea răŭ să-ĭ arunce. Şi apoĭ gîndia el, «cu cît sînt maĭ mulţĭ, o să-mĭ dea roadă maĭ multă, de o să fac pomană cu tot satul». Aşa că i-a sădit pe toţĭ.

Trecu un an ca un veac: pomiĭ creşteaŭ frumoşĭ de tot, că-ĭ uda, şi muncia moş Radu numaĭ pe eĭ: nu se vedea nicĭ pic de buruiană în livadă, iar, cînd apa nu cădea la vreme de sus, avea el de unde să li pună.

Veni al doilea, şi apoĭ al treilea an. Li puse moş Radu cosoru'n cunună de-ĭ potrivi frumos, şi-ĭ curăţă de omizĭ, ca să nu li mănînce frunza. Omuluĭ însă, gîndindu-se la una, îĭ vine în minte şi de alta, şi moş Radu socoti că la ce să stea pă-

mîntul degeaba pînă or creşte pomiĭ, să dea roadă?!.. Ar fi bine să puie şi puţin grîŭ, că doar şi grîul e bun, şi-apoĭ locul tot e muncit, şi nicĭ nu e multă muncă: doar să-l semene şi să-l culeagă. Zis şi făcut.

Mă rog, cine n'a văzut livadă, nu poate şti; eŭ am văzut-o. Doamne, ce frumuseţă!.. Sus verde, pe supt pomĭ grîul verde, şi cum nu era să răsară el într'un pămînt odihnit şi bine muncit?.. Trecu luna luĭ Maiŭ, şi după ea veni Iunie: grîul creştea turbat, şi pomiĭ se ţineaŭ frumoşĭ.

Cînd fu la seceriş, văzu moş Radu că pe unde fuseseră pomiĭ maĭ frumoşĭ, maĭ stufoşĭ, maĭ marĭ, pe supt eĭ şi prin prejur nu prea rodise grîul, iar unde fusese pomiĭ micĭ, rodise grîul bine, dar cam îngălbenise frunza în pomĭ. Scoase bob mult însă, fiindcă era greŭ la spic grîul, şi aceasta îl făcu să treacă toate cu vederea.

În al patrulea an, sădi porumb, fiindcă, zicea el, maĭ răsuflă şi pămîntul muncindu-l puţin cu praşila şi îngropatul porumbuluĭ. Pesemne însă că amestecul acesta nu prea pria, fiindcă văzu iarăşĭ Radu că pomiĭ pe alocurea se cam sfrijiseră, iar pe alocurea porumbul stătuse din crescut şi nu dăduse maĭ nimic.

Cît despre roade, cam puţine. Se cam luă de gîndurĭ Radu: totuşĭ şi în anul al cincilea sămănă grîŭ.

De acum nu maĭ încăpea îndoială: grîul nu maĭ dădu atîta rod; pe unde eraŭ pomiĭ marĭ, se pierduse de tot, iar unde eraŭ pomiĭ micĭ, aceştia stătuseră din crescut, dînd cu toţiĭ prea puţine roade.

Dete fuga Radu şi se plînse luĭ moş Vasile, înşirîndu-ĭ toată isprava.

— «Cum se poate să facĭ una ca aceasta, Radule?», îĭ zise moş Vasile. «Tu cînd aĭ sădit pomiĭ, ce-aĭ vrut să aĭ: roade orĭ grîŭ şi porumb?».

— «Vezĭ bine că roade.»

— «Apoĭ atuncĭ ce-aĭ căutat să maĭ semenĭ grîŭ şi porumb? O fi bun şi grîul şi porumbul, dar uite că aşa aĭ luat puterea pomilor, şi de aceia s'aŭ ofilit şi nu daŭ roade. Trebuia să-ĭ laşĭ să prindă putere, iar, după ce se făceaŭ marĭ şi se dădeaŭ pe rod, atuncĭ puteaĭ pune orĭce vreaĭ; vedeaĭ tu singur că orĭce sămănaĭ nu-ĭ pria în livadă afară de fîneaţă, saŭ nu-

maĭ făcea răŭ pomilor. La anul viitor, să nu maĭ semenĭ nimic, să laşĭ pomiĭ în pace.»

Aşa a făcut Radu: a ascultat sfatul vecinuluĭ maĭ bătrîn şi a lăsat livada numaĭ cu pomiĭ, iar eĭ începură să se îndrepte şi se puseră pe rod. Ba la uniĭ din eĭ porniseră lăstărĭ de jos de la rădăcină, pe cari iĭ lăsă Radu să crească, dar, văzînd că prea ieaŭ din putere pomilor, atuncĭ, cu toată părerea de răŭ, a trebuit să-ĭ taie pentru a lăsa pomiĭ să crească şi să rodească maĭ în voie.

Aniĭ treceaŭ, dar pomiĭ nu daŭ atîta rod cît voià Radu, şi, atuncĭ pe cînd eraŭ roadele tocmaĭ în copt, prinse pe moş Vasile trecînd pe acolo şi-l duse în livadă să i se plîngă luĭ, ca maĭ bătrîn, acolo, la faţa loculuĭ.

— «Eĭ, Radule!... Vezĭ ce-aĭ făcut?!! De ce nu m'aĭ întrebat dintru 'ntăiŭ? Cînd aĭ sădit pomiĭ ăştia, ce socoteală ţi-aĭ făcut tu?»

A rămas uimit Radu de întrebarea asta: ce văzuse oare moş Vasile? Totuşĭ iĭ răspunse: «Uite, mă Vasile, am văzut livada ta, şi mi-a plăcut; dar ea nu-mĭ ţinea de cald mie; am rîvnit la ea, şi am vrut să am şi eŭ una, dar una din care să satur şi pe aĭ mieĭ şi tot satul, să fac şi eŭ pomană.»

Începu să rîdă cu hohot moş Vasile: «Bine, mă Radule, uite m'ajungĭ pe mine 'n vîrstă; poţĭ tu să daĭ aceia ce n'aĭ? Tu te-aĭ uitat cît loc aĭ şi cam cîţĭ pomĭ ar putea încăpea pe el? Uite, pomiĭ sînt puşĭ prea deşĭ şi de aceia se 'nnăbuşă uniĭ pe alţiĭ, şi nicĭ nu cresc, nicĭ nu rodesc cum trebuie, şi 'n loc să facĭ pomană, cum vreaĭ tu, nu rodesc nicĭ pentru aĭ tăĭ. Acum, şi dacă ar fi prea rarĭ, nu-ĭ bine, fiindcă ar prinde locul degeaba. Aicĭ, în pămîntul nostru, unuĭ pom iĭ trebuie cam patru paşĭ lărgime în jurul luĭ ca să producă mult şi bun.»

Şi arătă apoĭ pe cari trebuie să ĭ taie în toamnă, lăsînd pe ceĭ maĭ puternicĭ cu destulă lărgime ca să crească şi să rodească.

Îl durea pe Radu în suflet cînd se gîndia că trebuie să taie atîţia pomĭ pentru cari pusese atîta grijă, trudă şi timp ca să-ĭ crească, şi nicĭ nu-ĭ venia a crede, socotind că-şĭ rîde vecinul de el. Se sfătui el şi cu aĭ luĭ, şi în sfîrşit se hotărîră: în toamnă scoaseră pomiĭ însemnaţĭ de moş Vasile, cu multă durere în

inimă, dar tot prinseră eĭ bine, că i-aŭ încălzit pe iarnă la foc.

. . . .

. . . .

În doĭ anĭ se schimbase faţa livezii: pomĭ marĭ, frumoşĭ şi rod mult, iar în casa luĭ Radu bielşug şi bucurie.

Merse Radu cu feciorul luĭ cel maĭ mare la moş Vasile să-ĭ mulţămească de sfat, iar acesta, după ce stătu mult de vorbă cu eĭ, maĭ adăogă: «Îmĭ pare răŭ, Radule, că nu m'aţĭ întrebat dintru 'ntăiŭ, fiindcă nu maĭ aveaţĭ atîta de muncă. Cu toate astea îmĭ pare bine că m'aţĭ întrebat la vreme, fiindcă pomiĭ eraŭ încă tinerĭ, şi s'a putut îndrepta răul. Luaţĭ seama acuma numaĭ ca fiecare din eĭ să fie îngrijit şi înlocuit la vreme, ca să aveţĭ livada tot aşa de frumoasă». Iar Radu, întorcîndu-se către feciorul săŭ, îĭ zise: «Ia seama, Gheorghe, învaţă şi tu de la mine, cum am învăţat şi eŭ de la moşul tăŭ Vasile, ca, orĭ de cîte orĭ vreĭ să sădeştĭ o livadă, trebuie să-ţĭ măsorĭ întăiŭ locul şi tăria luĭ, şi numaĭ după asta să sădeştĭ pomĭ După ce i-aĭ pus, nu sămăna nimic între eĭ pănă ce n'aŭ prins bine putere. În ăstimp aĭ grijă de-ĭ curăţă de lăstarĭ şi de uscăturĭ, să nu li iea puterea, de omizĭ, să nu li mănînce frunza, şi udă-ĭ cînd este secetă, să aibă de unde trage suc. Cînd vezĭ că îmbătrînesc şi sînt slabĭ în roadă, înlocuieşte-ĭ la vreme, ca să nu înceteze cu rodul de-odată întreaga livadă, fiindcă şi pomul e ca şi omul, iar eŭ nu vreaŭ să maĭ păţeştĭ şi tu vre-odată ceia ce am păţit eŭ; că vezĭ cîtă vreme ni-am pierdut cu frumuseţa noastră de livadă... Tu aĭ grijă decĭ să le orînduieştĭ toate la vreme.»

Acesta a fost sfatul pe care Radu l-a dat fiuluĭ săŭ.

Dacă l-o fi înţeles el în totul, nu ştiŭ.

Aceia ce ştiŭ e că Gheorghe, cînd era pe ducă, avea, pe lîngă alte multe bune, o livadă cu pomĭ frumoasă de tot.

Şi maĭ avea treĭ feciorĭ tot unul şi unul, fiind că aducîndu-şĭ aminte de sfatul tatăluĭ lor: «şi pomul e ca şi omul», îĭ îngrijise cum se cade.

LOCOTENENTUL CÎMPEANU.

CRONICĂ.

În noua lucrare a d-luĭ D. Rousso, *Critica textelor şi tehnica edițiilor* (Bucureştĭ, 1912, din «Buletinul Comisieĭ istorice a României», I). Multă erudiție şi varietate de cunoştințĭ, multe sfaturĭ bune, multă rîvnă pentru perfecțiune, şi, dacă sînt, prin urmare, prea multe cerințĭ, poate că nu strică. I se va da ceva maĭ puțin, şi totuşĭ va fi ceva. Pe alocurea, vioiciunĭ critice puteaŭ fi evitate: nu voiŭ arăta eŭ care sînt cele nedrepte.

* De ce d. C. Postescu, director de şcoală care publică în «Albina» inscripțiĭ de biserică, le dă greşit? I

TIPOGRAFIA „NEAMUL ROMÂNESC" VĂLENII-DE-MUNTE (JUDEȚUL PRAHOVA).